

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

سهروردی پژوهی جدید از وی، خصوصا در غرب شد.^۴

کوربین در بررسی اندیشه سهروردی ابتدا به ارزیابی منابع حکمت وی پرداخت. به نظر او نخستین منبع دینی و فلسفی سهروردی، اسلام است که سهروردی، خرد ایرانی را در اسلام جست و جو کرد.^۵ او می گوید تلقی سهروردی از اسلام معنوی، همان اسلام باطنی است که خود احیاء کننده آن است و در نهایت به حکمت معنوی تشیع منتهی می شود.^۶ به گفته کوربین این طریق معنوی، حکمت مخصوص به خود داشته و در حقیقت، فلسفه این ساحت معنوی، مبین فلسفه ایرانی است^۷ و از مجرای همین طریق

هانری کوربین سر حلقه نو اشراقیان متأخر است. سهروردی پژوهی او مسبوق به ایران شناسی وی و مبتنی بر طریق پدیدار شناسی ایران و اسلام و تشیع را با ایران شناسی آغاز کرد و به گفته خود هرمنوتیک اندیشه هایدگر را برای تفسیر ساحت معنوی حوزه معارف ایران و اسلام به کار برد.^۱ ایران شناسی کوربین، مبین تمایل وافر وی به جنبه های باطنی اندیشه ایرانی است. او در این طریق با حکمت ایران باستان و معارف زرتشتی آشنا شد و از آنجا سهروردی را کشف کرد. مطالعات وی در این زمینه و خصوصا در باره عرفان سهروردی^۲ موجب نگاه تازه ای به سهروردی^۳ و تأثر تحقیقات

حسن سید مرتضی

خود را از مشکلات نبوت می گیرند.

ایران، دومین منبع اندیشه سهروردی است. کورین بر اساس گزارش از سهروردی در رساله **کلمه التصوف یا مقامات الصوفیه**، او را احیاء کننده حکمت ایران باستان می داند^۸ و می گوید در ساحت تاریخ فلسفه اسلامی، تنها سهروردی قادر به ایفاء این نقش مهم بوده، زیرا پیش از او این سینا، از اندیشه حکیمان خسروانی آگاه نبود و نتوانست اندیشه مشرقی خود را به کمال برساند^۹. بنابراین سهروردی با نظر به معنویت ایران آن را از گذشته به آینده تبدیل کرد و در نظر به اسلام، نقش میانجی اسلام و حکمت کهن زرتشتی را ایفاء کرد که در واقع شبیه نقشی است که سلمان میان ایران و اهل

بود که تلاش کورین در طرح ماهیت فلسفه اسلامی موجب شد که فلسفه عربی متداول، به فلسفه اسلامی تبدیل گردد^۸. به نظر کورین، فارابی و سهروردی در این معنا که ساحت معنوی پیامبر و فیلسوف از یکدیگر قابل تفکیک نیست، اشتراک دارند^۹ و بر این مبنا است که نزد اشراقیان، پیوند میان فیلسوف و پیامبر تداوم یافت^{۱۰}. از دیدگاه کورین، در اندیشه سهروردی، فیلسوف و پیامبر، معارف

بیت مکرم پیامبر (ع) داشت.^{۱۳} به نظر کوربن، مکاشفات سهروردی متوجه چیزی است که او **ستا** آن را خورنه نامیده است که بهترین معادل آن نور جلال است.^{۱۴} او می‌گوید بر این اساس، حکیمان اشراقی، خورنه را چنان فهمیدند که زرتشت فهمیده بود، یعنی نوری که از ذات الهی فیضان یافته است.^{۱۵} سهروردی نور جلال یا خورنه را نور مخصوص پیامبران می‌داند.^{۱۶} به نظر کوربن، فرشته شناسی یکی از مهم‌ترین نتایج احیای حکمت کهن ایران

انگیزه، به فرشته شناسی خود، تبدیل به کانون جنب شرقی و غربی که تلقی می‌شوند^{۱۹} و از این رو را مسبوق به سنت افلاطونی می‌داند. نمونه جامع فرهنگهای معنوی ایران تا وجه آینده را به این معنویت ببخشد.^{۲۱}

برای هنری کوربن، اشراق، اصلی‌ترین بخش اندیشه سهروردی است. وی می‌گوید سهروردی از کلمه مشرق، هم مشرق جغرافیایی و هم عالم ایرانی و هم ساحتی که افق، شعله‌های آتش شفق را روشن می‌کند، تعبیر کرده است.^{۲۲} بنا بر این به نظر کوربن اشراق نور معرفت است که بر سالک طلوع می‌کند.^{۲۳} کوربن، حکمت اشراق را سراسر تاویلی می‌داند و معتقد است که عرفان و تصوفی ناب در آن نهفته است.^{۲۴}

پس از اشراق، طرح فلسفی عالم مثال، جالب توجه‌ترین بخش اندیشه سهروردی برای کوربن است. به نظر کوربن، سهروردی فیلسوف حضور و کاشف عالم مثال است و می‌گوید سهروردی با طرح عالم مثال، نظریه فلسفی تازه‌ای در معرفت اشراقی مطرح کرد.^{۲۵}

کارنامه سهروردی پژوهی کوربن مشتمل بر سه بخش است:
 ۱. تصحیح ۲. تالیف ۳. ترجمه که نوشته حاضر گزارشی کوتاه از آن و دیگر منابع است. فهرست نوشته‌های کوربن درباره سهروردی به شرح ذیل است:

تصحیح

۱. مجموعه مصنفات شیخ اشراق، مشتمل بر: ۱. بخش الهیات کتاب التلویحات ۲. کتاب المقامات ۳. کتاب المشارع و المپارحات، تهران، انجمن فلسفه ایران، چاپ دوم، ۱۳۵۶ ش. ج ۱.
۲. ----- پژوهشگاه علوم

انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۰ ش.

۳. ----- مشتمل بر: ۱. کتاب حکمه الاشراق ۲. رساله فی اعتقاد الحکماء ۳. قصه الغریبه الغریبه، همانجا، انجمن فلسفه ایران، ۱۳۵۶ ش، ج ۲.
۴. ----- پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۰ ش.

۴. I. TINAIRE dans le monde iranien, presentation par christian JAMBET, INSTITUT FRANCIS DE RECHERCHE EN IRAN, TEHRAN. 1993.

۵. Des idées en islam iraniensohrawardi et les platoniciens de perse, gallimard, 1791, v.

۶. معنای نور در حکمت معنوی سهروردی، ترجمه فاطمه ولیانی، خرد جاودان، تهران، فرزان، ۱۳۷۷.

۷. سه فیلسوف آذربایجان، ترجمه محمد غروی، نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی تبریز تابستان ۱۳۵۶، س ۲۹، ش ۱۲۲، ص ۱۶۱-۱۹۶.

۸. -----، فلسفه ایرانی و فلسفه تطبیقی، ترجمه سید جواد طباطبایی، تهران، توس، ۱۳۶۹.

۹. «سهروردی و حکمت اشراق»، ترجمه سید جواد طباطبایی در تاریخ فلسفه اسلامی، تهران، کویر و انجمن ایران‌شناسی فرانسه در ایران، ۱۳۷۷، ص ۲۸۶-۳۰۹.

۱۰. -----، ترجمه اسدالله مبشری، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۰، ص ۲۷۳-۲۹۱.

۱۱. حکمت اشراق در ایران زمین در سده دوازدهم میلادی، ترجمه سید ضیاء الدین دهشیری، مجله دانشکده ادبیات دانشگاه تهران، مهر ۱۳۷۷، ش ۱، ص ۵۲-۵۷.

۱۲. از هیدگر به سهروردی، گفت و گوی فیلیپ نمو با هنری کوربن ترجمه محمد حسین صدیق یزد چی. دانشنامه، فصلنامه دانشگاه شهید بهشتی تهران، س ۱، ش ۱، ۱۳۸۲، ص ۱۵۱-۱۸۰.

209-210; JOHN WALBRIDGE, THE WISDOM OF THE MYSTIC
ESTsubrawardi and platonic orientalism University of new york,
2001,p.134.

4. THE LEAVEN OF THE ANCIENTS subrawardi and Heritage
Of the Greeks .p.7

۵. هانری کوربین، ارض ملکوت، ترجمه سید ضیاءالدین دهشیری،
تهران، طهوری، ۱۳۷۴، ص ۱۲۷ و ۲۰۳.
۶. هانری کوربین، ارض ملکوت، ترجمه سید ضیاءالدین دهشیری،
تهران، طهوری، ۱۳۷۴، ص ۱۲۷ و ۲۰۳.

۸. سید حسین نصر، فلسفه اسلامی و انجمن فلسفه ایران، ۱۳۵۶، هیجده.
مطالعات اسلامی و انجمن فلسفه ایران، ۱۳۵۶، هیجده.

۹. تاریخ فلسفه اسلامی، ص ۲۹۰.

۱۰. هانری کوربین، فلسفه ایرانی و فلسفه تطبیقی، ترجمه سید جواد
طباطبایی، تهران، توس، ۱۳۶۹، ص ۹۳.

۱۱. تاریخ فلسفه اسلامی، ص ۱۸۳؛ عبارت مزبور در رساله کلمه
التصوف یا مقامات الصوفیه چنین است: "كان في الفرس امة يهدون
بالحق و به كانوا يعدلون حکماء فضلاء غیر مشبهه المجوس قد احینا
حکمتهم النوریه الشریفه التي يشهد بها ذوق افلاطون و من قبله من
الحکماء فی الكتاب المسمى بحکمه الاشراق و ما سبقت مثله مقامات
الصوفیه، تصحیح امیل المعلوف، بیروت، دار المشرق، ۱۹۹۳م، ص ۶۲.
همان منبع با عنوان کلمه التصوف در مجموعه مصنفات شیخ اشراق،
تصحیح و تحشیه و مقدمه نجفقلی حبیبی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی
و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۰، ج ۴، ص ۱۲۸.

۱۲. تاریخ فلسفه اسلامی، ص ۲۹۰.

13. DARYUSH SHAYEGAN, HENRY CORBIN, p. 134.

۱۴. هانری کوربین، سه فیلسوف آذربایجان، ترجمه محمد غروی،
نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی تبریز تابستان ۱۳۵۶، س ۲۹، ش ۱۲۲
ص ۱۴.

۱۵. فلسفه ایرانی و فلسفه تطبیقی، ص ۸۸.

۱۶. هانری کوربین سه فیلسوف آذربایجان... ص ۱۶۹.

۱۷. همو، ارض ملکوت، ص ۵۸.

۱۸. همو، تاریخ فلسفه اسلامی، ص ۱۷۶-۱۸۲، خرد جاودان، ص ۶۸۰.

19,20. DARYUSH SHAYEGAN, HENRY CORBIN, p. 134.

۲۱. از هیدگر به سهروردی گفتگوی فیلیپ نمو با هانری کوربین
دانشنامه، فصلنامه دانشگاه شهید بهشتی تهران، س اول، ش اول، ۱۳۸۲،
ص ۱۶۶.

۲۲ و ۲۳. همو، ارض ملکوت، ص ۲۰۳-۲۰۴.

۲۴. همان، ص ۱۲۹.

۲۵. خرد جاودان: معنای نور در حکمت معنوی سهروردی، ترجمه
فاطمه ولیانی، تهران، فرزانه، ۱۳۷۷، ص ۱۶۸.

ترجمه:

1. LARCHANGE empourpreouinze traits et recits
mystiques fayard 1976.

پانوشتها:

۱. از هیدگر به سهروردی گفتگوی فیلیپ نمو با هانری کوربین
دانشنامه، فصلنامه دانشگاه شهید بهشتی تهران، س اول، ش اول، ۱۳۸۲،
ص ۱۷۲.

2. JOHN WALBRIDGE, THE LEAVEN OF THE ANCIENTS
subrawardi and Heritage Of the Greeks State University of new york .
2000,p.233.

3. DARYUSH SHAYEGAN, HENRY CORBIN LA
TOPOGRAPHIE SPIRITUELLE DE LISLAMIRANIEN Pris,p.